

S euraavassa *kysymme* tekniikkaa. Kysyminen rakentaa tien. Siksi on soveliasta ennen kaikkea huomata tie eikä tarrautua yksittäisiin lauseisiin ja aiheisiin. Tämä tie on ajattelemisen tie. Kaikki ajatuksen tiet kulkevat kielessä, enemmän tai vähemmän havaittavasti, tavalla, joka ei vastaa tottumuksiamme. Tekniikan *kysymisellä* haluamme valmistella siihen vapaata suhdetta. Suhde on vapaa, kun se avaa olemassaolomme tekniikan olemukselle. Kun vastaamme tähän, pystymme kokemaan teknisen rajallisuudessaan.

Tekniikka ei ole sama kuin tekniikan olemus. Kun etsimme puiden olemusta, huomaamme, että se, mikä hallitsee läpikotaisin kaikkia puita puina, ei itse ole puu, joka voidaan tavata muiden puiden joukossa.

Niinpä tekniikan olemukseen ei suinkaan ole teknistä. Siksi emme milloinkaan saa tietää suhdettamme tekniikan olemukseen, mikäli vain kuvittelemme¹ ja joudutamme teknistä, tyydymme siihen tai vältämme sitä. Jäämme kaikkialla tekniikan kahleisiin, riippumatta siitä, miten kiihkeästi vahvistamme tai torjumme sitä. Olemme kuitenkin pahimmin tekniikan armoilla, jos tutkiskelemme sitä neutraalina. Tämä nykyisin erityisen suosittu kuvitelma tekee meidät täysin sokeiksi tekniikan olemukselle.

Vanhan opin mukaan olemuksena pidetään sitä, *mitä* jokin on. Kysymme tekniikkaa, kun kysymme, mitä tekniikka on. Jokainen tuntee ne kaksi väitettä, joilla vastataan kysymykseemme. /6/ Joko tekniikka on keino johonkin tarkoitukseen tai se on ihmisen toimintaa. Nämä tekniikan määritelmät kuuluvat yhteen. Ihmistoimintaa on tavoitteiden asettaminen, keinojen hankkiminen ja käyttäminen tavoitteiden saavuttamiseksi. Mitä tekniikka on, siihen kuuluu työkalujen, laitteiden ja koneiden valmistaminen ja käyttäminen, itse tämä valmistettu ja käytetty sekä tarpeet ja tarkoitukset, joita ne palvelevat. Tekniikka on näiden järjestyksen kokonaisuus. Se itse on järjestely, latinaksi sanoen: *instrumentum*.

Tätä kelpo kuvitelmaa voidaan siis kutsua tekniikan instrumentaaliseksi ja antropologiseksi määritelmäksi, jonka mukaan tekniikka on keino ja ihmistoimintaa.

Kukapa haluaisi väittää, että tämä määritelmä ei ole oikea? Se myötäilee selvästi sitä, mitä on silmiemme edessä, kun puhumme tekniikasta. Tekniikan instrumentaalinen määritelmä on jopa niin oudosti oikea, että se pätee myös moderniin tekniikkaan, josta tosin tietyllä oikeudella väitetään, että se olisi vanhaan käsitystekniikkaan verrattuna jotain täysin toista ja siksi uutta. Myös voimalaitos turbiineineen ja generaattoreineen on ihmisen valmistama keino johonkin ihmisen asettamaan tavoitteeseen. Myös suihkukone, myös suurjännitekone ovat keinoja joihinkin tarkoituksiin. Luonnollisestikaan tutka-asema ei ole niin yksinkertainen kuin tuuliviiri. Luonnollisesti korkeajännitekoneen valmistamiseen tarvitaan teknis-teollisen tuotannon erilaisten työvaiheiden yhteistoimintaa. Luonnollisesti

saha unohdetussa Schwarzwaldin laaksossa on keinona alkeellinen Rein-joen vesivoimalan rinnalla.

Määritelmä pitää edelleen paikkansa: myös moderni tekniikka on keino johonkin tarkoitukseen. Siksi kuvitelma tekniikan instrumentaalisuudesta määrää jokaisesta yritystä saattaa ihminen /7/ oikeaan suhteeseen tekniikan kanssa. Kaikki on kiinni siitä, että tekniikka on keinona sopivalla tavalla käsillä. Kuten sanotaan, tekniikka halutaan "saada henkisesti käsiin". Sitä halutaan isännöidä. Halu isännöidä tulee sitä epätoivoisemmaksi, mitä enemmän tekniikka uhkaa luisua ihmisen herruudesta.

Jos nyt kuitenkin oletetaan, että tekniikka ei ole pelkkä keino, niin miten tämä suhtautuu haluun isännöidä tekniikkaa? Kuten totesimme, tekniikan instrumentaalinen määritelmä on oikea. Aivan. Oikea toteaa aina jotakin osuvasti siinä, mikä on esillä. Ollakseen oikea, toteamuksen ei kuitenkaan tarvitse millään tavalla paljastaa esillä olevaa olemuksesaan. Vain siellä, missä paljastuu salaisuus, tapahtuu tosi. Siksi pelkkä oikea ei vielä ole tosi. Vasta tosi saattaa meidät vapaaseen suhteeseen sen kanssa, mikä meitä olemuksestaan koskettaa. Siksi

tekniikan oikea instrumentaalinen määritelmä ei vielä näytä meille tekniikan olemusta. Jotta saavuttaisimme sen tai vähintäänkin sen läheisyyden, meidän on etsittävä oikeasta sitä, mikä on totta. Meidän on kysyttävä: Mitä itse instrumentaalisuus on? Mihin keino ja tarkoitukset kuuluvat? Keino on sellainen, jolla jokin saadaan aikaan ja näin saavutetaan. Millä on vaikutus seuraukseen, sitä nimitetään syyksi. Syy ei kuitenkaan ole pelkästään se, millä jokin muu saadaan aikaan. Syynä pidetään myös tarkoitusta, josta keinot määräytyvät. Missä pyritään tavoitteeseen, siellä käytetään keinoja, missä instrumentaalisuus hallitsee, siellä vallitsee syy-yhteys, kausaalisuus.

Vuosisatojen ajan filosofia on opettanut, että syitä on neljä: 1. *causa materialis*, materiaali, aine, josta esimerkiksi hopeinen malja tehdään; 2. *causa formalis*, muoto, hahmo, johon materiaali siirtyy; 3. *causa finalis*, tarkoitus, esimerkiksi uhripalvelus, joka määrittelee tarvittavan maljan muodoltaan ja aineeltaan; 4. *causa efficiens*, joka saa aikaan efektin, valmiin todellisen maljan — hopeaseppä. /8/ Mitä tekniikka on kuviteltuna keinoksi, paljastuu, kun palautamme instrumentaalisuuden tähän nelitahoiseen kausaalisuuteen.

Entä jos puolestaan jää hämäräksi se, mitä kausaalisuus on? Vuosisatoja on tosin toimittu kuin oppi neljästä syystä olisi taivaasta pudonnut päivänselvä totuus. Lienee kuitenkin aika kysyä, minkä vuoksi on juuri neljä syytä? Mitä oikeastaan kutsutaan syyksi suhteessa näihin mainittuihin neljään? Mistä määräytyy neljän syyn syyluonne niin yhtenevästi, että ne kuuluvat yhteen?

Ellemme puutu näihin kysymyksiin, jää kausaalisuus ja sen mukana instrumentaalisuus ja tämän myötä

TEKNIIKAN KYSYMINEN

Martin Heidegger

koko tekniikan kelpo määritelmä hämäräksi ja perusteettomaksi.

Vanhastaan on ollut tapana kuvitella, että syy saa jotakin aikaan. Tällöin vaikuttamiseksi kutsutaan pyrkimistä tuloksiin, efekteihin. *Causa efficiens*, yksi neljästä syystä, määrittää ratkaisevalla tavalla kaikkea kausaalisuutta. Tämä menee niin pitkälle, että finaalisuutta, *causa finalis*, ei enää edes lasketa kausaalisuuteen. *Causa, casus* kuuluu verbiin *cadere*, pudota, ja merkitsee sitä, mikä saa aikaan, että jokin tuloksessa jollakin tavoin jää pois. Oppi neljästä syystä palautuu **Aristoteleeseen**. Kuitenkaan millään, mitä tulevat aikakaudet etsivät kreikkalaisilta ja heidän ajattelustaan kuvitelmasta ja nimikkeestä ”kausalisuus”, ei ollut yksinkertaisesti mitään tekemistä vaikuttamisen ja aikaansaamisen kanssa. Mitä me nimitämme syyksi ja minkä roomalaiset nimesivät sanalla *causa*, sitä kreikkalaiset kutsuivat sanalla *αιτιον* (aition): se, mikä syyllistää jonkin muun. Neljä syytä ovat keskenään yhteenkuuluvia syyllisyyden tapoja. Esimerkki voi selkeyttää tätä.

Hopea on se, mistä hopeamalja on tehty. Se on aineena (υλη, hyle) myötäsyyllinen maljaan. Malja on velkaa, toisin sanoen kiitollinen hopealle, josta se syntyy. Mutta uhriastia /9/ ei jää velkaa pelkästään hopealle. Hopealle velallinen näyttäytyy maljana maljan näköisenä eikä jonakin solkena tai sormuksena. Uhriastia on siis samalla velkaa maljamaisuuden ulkonäölle (ειδος, eidos). Hopea, johon maljan näkö on pakotettu, näky, jossa hopeinen näyttäytyy, ovat kumpikin omalla tavallaan myötäsyyllisiä uhriastiaan.

Ennen kaikkea jokin kolmas jää kuitenkin syyksi uhriastiaan. Tämä syy rajoittaa maljan edeltäkäs-

vihkimiseen ja uhraamiseen. Näin malja määritetään uhriastiaksi. Määrävä päättää olion. Tämän päättymisen myötä olio ei lakkaa, vaan tästä se alkaa sinä, joka siitä valmistamisessa tulee. Kreikan *τελος* (telos) on tässä merkityksessä päättävä, lopullistava. Liian usein se käännetään sanoilla ’tavoite’ tai ’tarkoitus’ ja näin tulkitaan väärin. *Τελος* (telos) syyllistää ne, jotka sen myötä syyllistyvät uhrimaljaan aineena ja muotona.

Lopulta on vielä neljäs myötäsyyllinen valmiin uhrimaljan olemiseen esillä valmiina käytettäväksi: hopeaseppä; mutta ei sen kautta, että hän saa vaikuttamalla aikaan valmiin uhrimaljan luomisen efektinä. Hän ei ole *causa efficiens*.

Aristoteleen oppi ei tunne tämän nimistä syytä eikä käytä mitään vastaavaa kreikkalaista nimeä.

Hopeaseppä harkitsee ja kokoaa mainitut kolme syyllisyyden tapaa yhteen. Harkintaa kutsutaan kreikassa sanalla *λεγειν, λογος* (legein, logos). Se perustuu esiintuomiseen (*αποφαινεσθαι*, apofainesthai). Hopeaseppän myötäsyyllisyys on siinä, että uhrimalja ottaa ja pitää hänessä esiintuomisensa ja riippumattomuutensa ensimmäisen lähteen. Kolme edellämainittua syyllisyyden tapaa kiittävät hopeaseppän harkintaa siitä, että ne tulevat esille ja siitä, miten ne tulevat esille ja mukaan uhrimaljan esiintuomiseen. /10/

Uhrimalja on valmiina esillä ja sitä vallitsevat siis neljä syyllisyyden tapaa. Ne ovat keskenään erilaisia, mutta kuuluvat kuitenkin yhteen. Mikä yhdistää niitä edeltäkäs? Missä neljän syyllisyyden tavan yhteispeli käy leikkiään? Mistä on peräisin neljän syyn ykseys? Mitä kreikaksi ajatellen merkitsee tämä syyllisyys?

Nykyisin olemme liian taipuvaisia ymmärtämään syyllisyyden joko moraalisesti hairahduksena tai tulkit-

semaan sen vain vaikuttamisen lajiksi. Kummassakin tapauksessa tukimme itseltämme tien sen alkupe- räiseen merkitykseen, jota myöhemmin nimitetään kau- saalisuudeksi. Ellei tämä tie avaudu, emme myöskään näe, mitä kausaaliseen kuuluva instrumentaalisuus oikeastaan on.

Suojellaksemme itseämme mainituilta vääriltä tavoilta ymmärtää syyllisyys, selvitämme tarkoin nämä neljä tapaa siltä kannalta, minkä ne syyllistävät. Esimerkin mukaan ne syyllistävät sen, että hopea- malja on esillä valmiina uhrimaljana. Esilläoleminen ja valmiinaoleminen (υποκεισθαι, hypokeisthai) luonnehtivat läsnäolevan läsnäolemista. Neljä syyllisyyden tapaa tuovat jonkin näkyviin. Ne antavat sen ilmestyä läsnäolemiseen. Ne päästävät sen sinne ja näin lähettävät sen lopulliseen saapumiseensa. Syyllisyydelle on luonteenomaista tämä saapumiseen lähettäminen. Tämän lähettämisen mielessä syyllisyys on aiheutta- mista. Pitäen silmällä sitä, mitä kreikkalaiset kokivat syyllisyydessä (αιτια, aitia), annamme nyt sanalle ‘aiheuttaa’ laajemman merkityksen, niin että se nimeää kreikkalaisittain ajatellun kausaalisuuden olemuksen. Sanan ‘aiheuttaa’ nykyinen ja kapea merkitys sitä vastoin sanoo vain saman kuin sysäys tai laukaisu, ja merkitsee vain yhtä osasyyn lajia kausaalisuuden kokonaisuudessa.

Entä missä neljän aiheuttamisen tavan yhteispeli sitten käy leikkiään? Ne antavat sen, mikä ei vielä ole läsnä, tulla läsnäolemiseen. Tämän mukaan niitä hal- litsee yhteisesti tuominen /11/, joka tuo läsnäolevaa esille. Mitä tämä tuominen on, sen **Platon** kertoo meille *Pitöjen* yhdessä lauseessa²:

η γαρ τοι εκ του μη οντος εις το ον ιοντι οπωρουν αιτια πασα εστι ποιησις.

“Jokainen aiheuttaminen, joka siirtyy ja tapahtuu ei-läsnäolevasta läsnäolemiseen, on aina esiintuo- mista (ποιησις, poiësis).”

Kaikki perustuu siihen, että ajatteleimme esiintuo- misen koko laajuudessaan ja siis kreikkalaisten merkityksessä. Esiintuominen (ποιησις) ei ole vain käsin tekemistä tai vain taiteellis-runollista kuviksi ja hah- moiksi tuomista. Myös itsestään ylösnouseva (φυσις, fysis) on esiintuomista (ποιησις, poiësis). φυσις (fysis) on jopa ποιησις (poiësis) täysimmässä merkityksessä. Nimit- täin läsnäoleva φυσει (fysei) sisältää esiintuomisen läh- tökohdan, esimerkiksi kukan puhkeamisen kukkaan, siinä itsessään (εν εαυτω, en eauton). Sitä vastoin käsi- työnä ja taiteellisesti esiintuodussa, esimerkiksi hopea- maljassa, esiintuomisen lähtökohta ei ole siinä itses- sään, vaan toisessa (εν αλλω, en allōn), käsityöläisessä tai taiteilijassa.

Aiheuttamisen tavat, neljä syytä, kisailevat siis esiintuomisessa. Tämän kautta saavat kulloinkin niin luonnon kasvusto kuin myös käsityön ja taiteen teokset ilmiasunsa.

Entä miten esiintuominen tapahtuu, on se sitten luonnossa, käsityössä tai taiteessa? Mitä on esiintuo- minen, jossa aiheuttamisen nelitahoisuus kisailee? Aiheuttaminen koskee sen läsnäolemista, joka kulloin- kin tulee esille esiintuomisessa. Esiintuominen tuo peittyneisyydestä esiin tänne peitteettömyyteen. Esiintuominen tapahtuu vain, mikäli peittynyt tulee peitteettömäksi. Tällä tulemisella on perustansa siinä, mitä nimitämme paljastumiseksi³. Kreikkalaisilla on sitä

varten sana αληθεια (alêtheia). Roomalaiset kääntävät sen *veritas*. Me /12/ sanomme ‘totuus’ ja ymmärräm- me sen tavallisesti virheettömäksi kuvitelmaksi.

Mihin me olemme harhautuneet? Tekniikan kysymise- sä olemme nyt päätyneet paljastumiseen (αληθεια, alêtheia). Mitä tekniikalla on tekemistä paljastumisen kanssa? Vastaus: Kaikki. Nimittäin jokainen esiintuo- minen perustetaan paljastumisessa. Paljastumiseen kokoontuvat neljä aiheuttamisen tapaa, siis kausaali- suus, ja paljastuminen hallitsee niitä läpikotaisin. Näiden alueelle kuuluvat keinot ja tarkoitukset, instru- mentaalisuus. Juuri tätä pidetään tekniikan peruspiir- teenä. Jos kysymme askel askeleelta, mitä tekniikka oikeastaan on kuviteltuna keinoksi, niin päädyimme paljastumiseen. Siihen perustuu kaiken valmistavan tekemisen mahdollisuus.

Tekniikka ei siis ole pelkkä keino. Tekniikka on paljastumisen tapa. Kun huomaamme tämän, meille avautuu kokonaan toinen alue tekniikan olemukseen. Se on paljastumisen, toisin sanoen totuuden alue.

Tämä näkyvä oudoksuttaa meitä. Niin sen pitääkin, pitää mahdollisimman pitkään ja niin ahdistavasti, että lopultakin, edes kerran otamme vakavasti vilpittömän kysymyksen, mitä nimi ‘tekniikka’ sanoo. Sana periy- tyy kreikan kielestä. Τεχνικον (tekhnikon) tarkoittaa sitä, mikä kuuluu sanaan τεχνη (tekhnê). Tämän sanan merkityksen suhteen meidän on huomattava kaksi asiaa. Ensinnäkään τεχνη (tekhnê) ei ole pelkästään käsin tekemisen ja osaamisen, vaan myös korkean taidon ja kaunotaiteiden nimitys. τεχνη (tekhnê) kuuluu esiintuomiseen (ποιησις); se on jotakin poeettista.

Toinen asia, jota on ajateltava sanan τεχνη (tekhnê) kohdalla, on vielä tärkeämpää. Varhaisista ajoista aina Platoniin saakka sana τεχνη (tekhnê) on kulkenut yhdessä επιστημη (epistêmê) -sanan kanssa. Molemmat sanat ovat nimiä tuntemiselle laajimmassa mielessä. Ne tarkoittavat jostakin perillä olemista, jonkin osaa- mista. /13/ Tunteminen antaa avaimet tietoon. Avaa- vana se on paljastumista. Aristoteles erottaa eräässä tutkielmassa⁴ toisistaan sanat επιστημη (epistêmê) ja τεχνη (tekhnê) siinä suhteessa, mitä ja miten ne paljastavat. Τεχνη (tekhnê) on yksi paljastumisen (αληθειειν, aletheuein) tapa. Se paljastaa sellaisen, joka ei itse tuo itseään esiin eikä ole vielä esillä ja voi näyttää milloin miltäkin tai olla näyttäytymättä. Se joka rakentaa talon tai aluksen tai takoo uhrimaljan, paljastaa esiintuotavan neljään aiheuttamisen tapaan nähden. Tämä paljastaminen kokoa edeltäkäsin aluk- sen ja talon ulkonäön ja aineen edeltä täydellisenä nähtyyn valmiiseen olioon ja määrää tästä valmistami- sen luonteen. Lopulta τεχνη (tekhnê) ei siis suinkaan ole tekemistä ja työstämistä, ei keinojen käyttämistä, vaan mainitua paljastamista. Τεχνη (tekhnê) on esiintuomis- ta paljastamisena mutta ei valmistamisena.

Näin siis viittaus siihen, mitä sana τεχνη (tekhnê) sanoo ja miten kreikkalaiset sitä määrittivät, johtaa meidät siihen samaan yhteyteen, joka meille avautui, kun yritimme selvittää kysymyksestä, mitä instrumentaa- lisuus itsessään todella on.

Tekniikka on paljastamisen tapa. Tekniikka oleske- lee alueella, jossa paljastuminen ja peitteettömyys, jossa αληθεια (aletheia), jossa totuus tapahtuu.

Tätä tekniikan olemuksen alan määrittämistä vastaan voidaan huomauttaa, että se tosin pätee kreikkalaiseen ajatteluun ja sopii parhaassa tapauksessa käsityötek-

niikaan, mutta moderniin konetekniikkaan se ei osu. Kuitenkin juuri se, se yksin herättää levottomuuden, joka ajaa meidät tekniikan kysymiseen. Modernin tekniikan sanotaan olevan verrattomasti erilaista kaikkeen aikaisempaan nähden, koska se perustuu nykyaikaiseen täsmälliseen luonnontieteeseen. Nyttemmin on kiistatta havaittu, että myös /14/ päinvastainen pätee: kokeellisena nykyaikainen fysiikka on riippuvainen teknisistä laitteista ja laiterakennuksen kehityksestä. Toteamus tästä tekniikan ja fysiikan välisestä vastavuoroisesta suhteesta on oikea. Mutta se jää pelkäksi historialliseksi toteamukseksi tosiasioista, eikä sano mitään siitä, missä tämän vastavuoroisuuden perusta on. Ratkaisevaksi kysymykseksi jää, millainen on olemukseltaan moderni tekniikka, niin että se voi sortua käyttämään eksakteja luonnontieteitä?

Mitä on moderni tekniikka? Myös se on paljastamista. Vastaa kun annamme katseemme levätä tässä peruspiirteessä, meille näyttää se, mikä modernissa tekniikassa on uutta.

Modernia tekniikkaa läpikotaisin hallitseva paljastaminen ei nyt kehitykään esiintuomiseksi samassa merkityksessä kuin ποιησις (poiësis). Modernissa tekniikassa vallitseva paljastaminen on haaste. Se asettaa luonnolle vaatimuksen luovuttaa energiaa, jota voidaan sellaisenaan ottaa esiin ja varastoida. Eikö tämä kuitenkin päde myös vanhaan tuulimyllyyn? Ei. Sen siivet tosin pyörivät tuulessa, jonka puuskien haltuun ne välittömästi jäävät. Tuulimylly ei kuitenkaan vapauta ilmapintojen energiaa varastoidakseen sitä.

Sitä vastoin jokin seutu haastetaan hiilen ja malmien tuotantoon. Maa paljastuu nyt hiilikaivoksena, mantu malmiesiintymänä. Toiselta näytti pelto, jota viljelijä muinoin hoiti⁵, silloin kun viljely vielä tarkoitti hellien hoivaamista. Talonpoikainen työ ei haastanut pelto- maata esiin. Viljan kylvössä se jättää kylvön kasvuvuomien armoille ja vaalii sen menestymistä. Nyttemmin on myös maatalous ajautunut toisentyypin hoitamisen imuun, hoitamisen, joka *asettaa* luonnon. Se asettaa luonnon esiin haastamisen mielessä. Maanviljely on nyt motorisoitua elintarviketeollisuutta. Nyt ilma asetetaan typen luovuttajaksi, /15/ maa malmien, malmi esimerkiksi uraanin, tämä ydinenergian, joka

voidaan vapauttaa joko tuhoamiseen tai rauhanomaiseen käyttöön.

Luonnon energiat esiin haastava asettaminen on tuottamista kahdessa merkityksessä. Se tuottaa avatessaan ja asettaessaan esille. Tuotanto on kuitenkin edeltä käsin asetettu tuottamaan siitä jotain muuta, toisin sanoen pyrkimään eteenpäin suurimpaan mahdolliseen hyötyyn pienimmillä mahdollisilla kuluilla. Hiilikaivoksesta nostettua hiiltä ei aseteta vain yleensä olemaan jossakin käsillä. Se varastoidaan, jolloin se on paikalla luovuttamaan siihen varastoituneen auringon lämmön.

Tämä pakotetaan esiin kuumuudeksi, joka on määrätty tuottamaan vesihöyryä, jonka paine pyörittää pyörästä, joka pitää tehtaana käynnissä.

Vesivoimala on asetettu Rein-virtaan. Vesivoimala asettaa virtaan vedenpaineen, joka pistää pyörimään turbiinit; pyöriminen pyörittää koneita, joiden pyörästä tuottaa sähkövirtaa kaukovoimakeskukselle ja sen sähköverkoille, joka on määrätty sähkönsiirtoon. Tässä sähköisen energian määräämisen piirissä, toisiinsa kietoutuneiden seurausten joukossa myös Rein näyttää joltakin määrättyltä. Vesivoimala ei ole rakennettu Reiniin niin kuin vanha puusilta, joka on vuosisatoja sen rantoja yhdistänyt. Pikemminkin virta on padottu voimalaan. Virta on voimalan olemuksesta se, mikä se virtana nyt on, nimittäin vesivoiman tuottaja. Mittailaksemme edes etä-

sesti sitä suunnatonta, mikä tässä vallitsee, kiinnittäkäämme vielä hetkiseksi huomion siihen vastakohtaan, joka puhuu näistä kahdesta nimestä: 'Rein' padottuna **voimalaitokseen** ja 'Rein' lausuttuna **taideteoksesta Hölderlinin** samannimisessä hymnissä. Kuitenkin Rein pysyy virtana maisemassa, vastataan. Saattaa ollakin, mutta miten? Ei muutoin kuin matkaseurueen nähtävyydeksi määrättävänä objektina, /16/ jonka loma-teollisuus on sinne järjestänyt.

Modernia tekniikkaa läpikotaisin hallitseva paljastaminen on luonteeltaan asettavaa haastamisen mielessä. Tämä tapahtuu niin, että luontoon kätkeytyneet energiat avataan, avattu muutetaan, muutettu varastoidaan, varastoitu jaetaan edelleen ja jaettu muutetaan uudelleen. Avaaminen, muuttaminen, varastoaminen, jakaminen ovat paljastamisen tapoja. Tämä kaikki ei

kuitenkaan yksinkertaisesti lopu eikä eksy epämääräiseen. Paljastuminen paljastaa itselleen omat, monin tavoin kietoutuneet tiensä suuntaamalla niiden kulun. Suuntaaminen puolestaan varmistetaan kaikkialla. Suuntaaminen ja varmistaminen tulevat jopa haastavan paljastamisen peruspiirteiksi.

Millä tavalla se, joka syntyy haastavalla asettamisella, on peitteeton? Se on kaikkialla määrätty pysymään paikallaan saatavilla, jotta se itse olisi edelleen määräyksille määrättävissä. Näin määrättyllä on oma asemansa. Me nimitämme sitä varannoksi. Sana sanoo tässä enemmän ja olennaisempaa kuin pelkkä 'varanto'. Sana 'varanto' kohoo nyt otsikon asemaan. Se on tuntomerkinä, ei vähemmälle kuin sille tavalle, jolla kaikki se oleskelee läsnä, mihin haastava paljastaminen kohdistuu. Mikä pysyy varannon mielessä, ei ole enää meitä vastapäätä kohteena⁶.

Silti kiitoradalla oleva lentokone on kohde. Toki. Voimme kuvitella koneen kohteeksi. Mutta silloin siinä peittyi se, mitä ja miten se on. Paljastettuna se on kiitoradalla vain varantona, sikäli kuin se on määrätty varmistamaan kuljetuksen mahdollisuus. Tätä varten täytyy sen itse, koko rakenteeltaan, jokaiselta varannon osaltaan, olla valmiina määrättäväksi, olla toisin sanoen lähtövalmiina. (Tässä olisi sopiva paikka /17/ pohtia Hegelin määritelmää koneesta itsenäisenä työkaluna. Käsityön työkalun kannalta nähtynä hänen luonnehdintansa on oikea. Mutta kone ei ole tällainen ajateltuna tekniikan olemuksesta, johon se kuuluu. Varannosta katsoen kone on täysin epäitsenäinen; sillä on asemansa ainoastaan määrättävissä olevan määräämisestä.)

Kun koetamme ilmaista modernin tekniikan haastavana paljastamisena, mieleen tunkeutuvat sanat 'asettaa', 'määrätä' ja 'varanto' ja näin kasautuvat kuivalla, yksitoikkoisella ja siksi kiusallisella tavalla. Tällä kaikella on perustansa siinä, mikä tulee puheeksi.

Kuka suorittaa haastavan asettamisen, jonka kautta se, mitä nimitetään todellisuudeksi, paljastetaan varantona? Ilmeisesti ihminen. Missä määrin ihminen kykenee tällaiseen paljastamiseen? Ihminen voi toki kuvitella, hahmottaa ja hoitaa mitä hyvänsä miten vain. Kuitenkaan ihminen ei määrää peitteettömyydestä, jossa todellisuus kulloinkin näyttäytyy tai vetäytyy pois. Ei ole Platonin syytä, että todellisuus on näkynyt hänen ajoistaan idean valossa. Ajattelija on vain vastannut siihen, mikä häntä puhutteli.

Tämä määräävä paljastaminen voi tapahtua vain sikäli, kun ihminen pakotetaan jo omalta osaltaan ottamaan esiin luonnon energioita. Kun ihminen on tähän pakotettu, määrätty, eikä silloin myös hän kuulu luontoakin alkuperäisemmin varantoon? Jatkuva puhe ihmismateriaalista, sairaalan potilasmateriaalista puhuu tämän puolesta. Metsässä hakattua puuta mittaava metsänvartija, joka samaisella metsätiellä astelee näköjään samoin kuin isoisänsä, on tänään puunjalostusteollisuuden määräämä, tiesi hän sen tai ei. Hänet on määrätty selluloosan määrättävyyteen, jonka puolestaan on pakottanut esiin tarve saada paperia, /18/ jota toimitetaan sanoma- ja aikakauslehdille. Nämä asettavat yleisen mielipiteen nielemään painetun, jotta yleinen mielipide olisi määrätyn mielipidemuokkauksen määrättävissä. Ihminen ei koskaan tule pelkäksi varannoksi, koska hänet on luonnonenergioita alkuperäisemmin haastettu määräämiseen. Kun ihminen harjoittaa tekniikkaa, hän ottaa osaa määrää-

miseen paljastumisen tapana. Kuitenkaan itse peittämätön, jossa määrääminen kehkeytyy, ei koskaan ole inhimillinen tekele, yhtä vähän kuin alue, jota ihminen koko ajan jo tarkastelee, kun hän subjektina viittaa objektiin.

Missä ja miten paljastuminen tapahtuu, jos se ei ole pelkästään ihmisen tekele? Meidän ei tarvitse etsiä kaukaa. On välttämätöntä vain ennakkoluulottomasti kuunnella sitä, mikä on aina jo vaatinut ihmisen, ja niin lopullisesti, että hän voi vain tällä tavalla vaadittuna kulloinkin olla ihminen. Missä hyvänsä ihminen avaa-kin silmänsä ja korvansa, avaa sydämensä, vapauttaa itsensä hartaimmalle halulleen, luomaan ja muokkaamaan, pyytämään ja kiittämään, hän löytää itsensä kaikkialla jo tuotuna peitteettömään. Tämä peitteettömyys on jo tapahtunut aina kun se kutsuu ihmisen esiin hänen osakseen tulleisiin paljastamisen tapoihin. Kun ihminen paljastaa omalla tavallaan peitteettömyydessä läsnäolevan, niin silloin hän ainoastaan vastaa peitteettömyyden kutsuun, sielläkin, missä hän sitä vastustaa. Kun siis ihminen tutkien ja tarkastellen korvaa luonnon kuvitelmillaan, silloin häntä on puhuttellut yksi paljastumisen tapa, joka haastaa hänet lähestymään luontoa yhtenä tutkimuksen kohteena, kunnes myös kohde häviää varannon kohteettomuuteen.

Näin siis moderni tekniikka määräävänä paljastumisen ei ole pelkästään inhimillistä toimintaa. Siksi meidän täytyy /19/ ottaa myös haaste, joka asettaa ihmisen määräämään todellista varantona, sellaisena kuin se näyttäytyy. Tuo haaste kokoaa ihmisen määräämiseen. Tämä kokoava keskittää ihmisen määräämään todellista varantona.

Mikä alunperin poimuttaa vuoren vuorijonoksi ja ulottuu läpi jonon poimuksen ykseyden, on kokoava, jota me kutsumme vuoristoksi.

Nimitämme sitä alkuperin kokoavaa, josta kehittyvät tavat, joiden mukaan meitä jokin jollakin tavalla mielittää, mieleksi.

Nimeämme nyt sen haastavan vaatimuksen, joka kokoaa ihmisen määräämään paljastuvan varantona — *puite*⁷.

Me uskallamme käyttää tätä sanaa tähän saakka täysin tuntemattomassa merkityksessä.

Tavanomaisen merkityksen mukaan sana 'puite' tarkoittaa kehystä tai kehikkoa, joka asettaa jollekin rajan. Puite on esimerkiksi taulun kehys tai ovenkarmi. Puiteeton näyttää kuitenkin olevan meiltä nyt vaadittu sanan 'puite' käyttö, puhumattakaan siitä mielivaltaisuudesta, jolla kypsän kielen sanoja näin käytetään väärin. Voiko omituisuus mennä tämän pidemmälle? Varmasti ei. Kuitenkin tämä omituinen on ajattelun vanha tapa. Nimittäin tähän ajattelijat taipuvat juuri siinä, missä on ajateltava korkeinta. Me myöhänsyntyneet emme enää kykene täysin arvioimaan, mitä tarkoittaa, että Platon uskalsi käyttää sanaa εἶδος (eidos) siitä, mikä kaikessa ja jokaisessa olekelee. Nimittäin jokapäiväisessä puheessa εἶδος (eidos) merkitsee näköä, jonka näkyvä olio tarjoaa näköaistillemme. Platon kuitenkin muutti tämän sanan täysin epätavalliseksi nimeämään juuri sen, mikä ei ole eikä koskaan tule näköaistilla havaittavaksi. Mutta näinkään epätavallinen ei vielä riitä. ἰδέα (idea) nimittäin ei nimeä vain aistimin /20/ näkyvän ei-aistittavaa näkyä. ἰδέα (idea), näky merkitsee ja on myös sitä, mikä muodostaa olemuksen kuultavassa, tuntoaistilla havaittavassa

tuntuva, kaikessa siinä, mikä on jotenkin saavutettavissa. Verrattuna siihen, mitä Platon vaatii kieleltä ja ajattelulta tässä ja muissa tapauksissa, on nyt sanan 'puite' uskallettu käyttö modernin tekniikan olemuksen nimenä lähes harmiton. Kuitenkin nyt vaadittu kielenkäyttö on vaativaa ja mahdollista ymmärtää väärin.

Puitteeksi kutsutaan kokoavaa siinä asettumisessa, joka asettaa ihmisen, toisin sanoen haastaa hänet määräämällä paljastamaan todellisen varantona. Puitteeksi kutsutaan paljastumisen tapaa, joka vallitsee modernin tekniikan olemuksessa eikä itse ole mitään teknistä. Tekniseen sitävästoin kuuluu kaikki, minkä me tunnemme tangostona ja työstönä ja telineistönä ja mikä on varannon osa sille, mitä nimitämme asennukseksi. Tämä kuitenkin lankeaa mainittujen varannon osien kanssa teknisen työn alueelle, joka vastaa aina vain puitteen haastetta, mutta ei kuitenkaan koskaan itse muodosta sitä tai varsinkaan vaikuta siihen.

Sana 'puite' ei tarkoita pelkästään haastamista. Sen on määrä samalla säilyttää kytkentä toiseen 'asettamiseen', josta se on peräisin, nimittäin siihen esiinpalauttamiseen ja esittämiseen, joka sanan ποιησις (poiësis) mielessä antaa läsnäolevan tulla esiin peitteettömään. Tämä esiintuova esiinpalauttaminen, esimerkiksi veistoksen pystyttäminen temppeelialueelle, ja nyt ajateltu haastava määrääminen ovat tosin perin erilaisia mutta ovat silti olemukseltaan sukua. Kumpikin on paljastumisen (αληθεια, aletheia) tapa. Puitteessa tapahtuu peitteettömyys, jonka mukaan modernin tekniikan työ paljastaa todellisen varantona. Siksi tämä työ ei ole vain inhimillistä toimintaa eikä vain pelkkä keino tässä toiminnassa. Pelkkä instrumentaalinen, /21/ pelkkä antropologinen tekniikan määrittelmä käy periaatteessa riittämättömäksi: sitä ei voi täydentää sen taakse kytkettyneistä metafysisistä ja uskonnollisista selityksistä.

Joka tapauksessa on totta, että teknisen aikakauden ihminen on erityisen silmään pistävällä tavalla haastettu paljastumiseen. Tämä koskee lähinnä luontoa energiavarannon päävarastona. Vastaavasti ihmisen määräävä asenne näyttäytyy ensimmäisenä nykyaikaisen eksaktin luonnontieteen nousussa. Sen kuvittelu-tapa korvaa luonnon laskettavalla voimakentällä. Nykyinen fysiikka ei ole kokeellista sen vuoksi, että se asentaa laitteita luonnon kysymiseen, vaan päinvastoin: koska fysiikka asettaa jo puhtaana teoriana luonnon esiintymään edeltäkäsien laskettavissa olevana voimien kenttänä, niin tarvitaan kokeita sen kysymiseen, ilmoittaako näin asetettu luonto itsestään ja miten se sen tekee.

Matemaattinen luonnontiede on kuitenkin syntynyt jo lähes kaksisataa vuotta ennen modernia tekniikkaa. Miten muka se on jo tuolloin asettunut modernin tekniikan palvelukseen? Tosiasiat puhuvat tätä vastaan. Moderni tekniikka pääsi toki vauhtiin vasta silloin, kun se saattoi tukeutua täsmälliseen luonnontieteeseen. Historiallisesti laskien tämä pitää paikkansa. Historian suhteen ajatellen se ei ole totta⁸.

Nykyaikainen fysikaalinen luonnontiede ei ole vain tekniikan, vaan myös modernin tekniikan olemuksen tienraivaaja. Nimittäin määräävään paljastamiseen haastava kokoaminen vallitsee juuri fysiikassa. Mutta nimenomaan siinä se ei vielä tule näkyviin. Nykyaikainen fysiikka on alkuperältään vielä tuntematon puitteen sanansaattaja. Modernin tekniikan olemus katkey-

tyy pitkäksi ajaksi vielä sielläkin, missä jo on keksitty moottorit, /22/ sähkötekniikka asettunut raiteilleen ja atomitekniikka saatu käyntiin.

Ei vain modernin tekniikan oleskelu, vaan kaikki oleskelu pitäytyy pitkään salassa, kaikkialla. Yhtä kaikki se on valtansa suhteen sellaista, joka edeltää kaikkea: varhaisinta. Tämän tiesivät jo kreikkalaiset ajattelijat, kun he sanoivat: mikä on varhaisempaa suhteessa vallitsevan ylösnousemiseen, se tulee meille ihmisille ilmeiseksi vasta myöhemmin. Alkuperäinen varhainen näyttäytyy ihmiselle vasta viimeisenä. Siksi pyrkimys ajatella alunperin ajateltu vielä alkuperäisemmin ei ajattelun kohdalla ole mieletöntä halua uudistaa mennyttä, vaan maltillista valmiutta hämmästellä tulevan uuden aamun edessä.

Historialliselle ajanlaskulle nykyaikaisen luonnontieteen alku on 1600-luvulla. Sitävästoin moottoritekniikka kehittyi vasta 1700-luvun toisella puoliskolla. Kuitenkin historiallisesti myöhäisemmäksi todettu moderni tekniikka on suhteessa siinä vallitsevaan olemukseen historialtaan aikaisempaa.

Kun modernin fysiikan on yhä enemmän sopeuduttava siihen, että sen kuvittelema alue ei ole havainnollinen, niin tähän alistuminen ei ole minkä tahansa tutkijoiden komission saneltavissa. Alistumiseen on pakottanut puitteen valta, joka vaatii luonnon määrättävyyttä varantona. Vaikka fysiikka onkin perääntynyt vain kohteisiin suuntautuneista kuvitelmistaan, jotka ovat tähän saakka yksin olleet mittana, niin puitteen vallan vuoksi fysiikka ei koskaan voi luopua yhdestä kuvitelmasta: siitä, että luonto ilmenee jossakin laskien todettavassa muodossa ja pysyy määrättävissä olevana informaation systeeminä. Tämä systeemi määritetty silloin vielä kerran muuttuneesta kausaalisuudesta. Siinä ei näy nyt esiintuovan aiheuttamisen leimaa eikä se ole luonteeltaan *causa efficiens* eikä myöskään *causa formalis*. Otaksuttavasti kausaalisuus kutistuu haastavaksi /23/ ilmoitukseksi yhdessä varmistettavien varantojen kanssa, joko samaan aikaan tai toisiaan seuraten. Tämä vastaisi lisääntyvän mukautumisen prosessia, jota **Heisenberg** esitelmässään vaikuttavasti kuvaa⁹.

Koska modernin tekniikan olemus perustuu puitteeseen, sen on käytettävä täsmällisiä luonnontieteitä. Tästä syntyy petollinen harha, että moderni tekniikka on soveltavaa luonnontiedettä. Tämä harha voi pysyä niin kauan, kun ei kysytä riittävästi nykyisen tieteen olemuksen alkuperää eikä modernin tekniikan olemusta.

Kysymme tekniikkaa valaistaksemme omaa suhdettamme sen olemukseen. Modernin tekniikan olemus näyttäytyy siinä, mitä nimitämme puitteeksi. Kuitenkaan viittaus tähän ei vielä mitenkään vastaa tekniikan kysymiseen, jos vastaaminen tarkoittaa: vastata sen olemusta, mitä kysytään.

Mistä löydämme itsemme, jos ajatlemme nyt vielä yhden askeleen pidemmälle, mitä itse puite on? Se ei ole mitään teknistä, mitään koneenkaltaista. Se on tapa, jonka mukaan todellisuus paljastuu varantona. Kysymme edelleen: tapahtuuko tämä paljastuminen jossain inhimillisen toiminnan tuolla puolen? Ei. Mutta se ei tapahdu myöskään vain ihmisessä eikä ratkaisevasti hänen kauttaan.

Puite kokoaa sen asettumisen, joka määräämällä asettaa ihmisen paljastamaan todellista varantona.

Näin haastettuna ihminen pysyy puitteen olemuksen alueella. Hän ei voi mitenkään vasta jälkikäteen ottaa suhdetta siihen. Siksi kysymys, miten saavuttaisimme suhteen tekniikan olemukseen, /24/ tulee tässä muodossa aina liian myöhään. Mutta koskaan ei ole liian myöhäistä kysyä, koemmeko me itsemme varsinaisesti niinä, joiden teot ja tekemättä jättämiset kaikkialla, osin ilmiselvästi, osin peitetysti, ovat puitteen haastamia. Ennen kaikkea ei ole liian myöhäistä kysyä, laskemmeko me itsemme varsinaisesti sinne, missä puite itse oleskelee ja miten me sen teemme.

Modernin tekniikan olemus opastaa ihmisen sille paljastamisen tielle, jonka kautta todellinen kaikkialla, enemmän tai vähemmän havaittavasti, tulee varannoksi. Tielle opastamista kutsutaan kielessämme johtamiseksi. Nimitämme *johdatukseksi* sitä kokoavaan ohjausta, joka ensimmäisenä opastaa ihmisen paljastamisen tielle. Tästä määrittyy kaiken historian olemus. Se ei ole vain historiatieteen kohde eikä vain inhimillisten toimintojen täytöntöönpanoa. Ne tulevat historiallisiksi vasta taitavina tekoina.¹⁰ Vasta johdatus havainnollistaviin kuvitelmiin tekee historian historiatieteelle saavutettavaksi kohteeksi ja vasta tästä lähtien historian näppärä samaistaminen historialliseen on mahdollista.

Koska puite haastaa määräämään, se johdattaa paljastumisen tapaan. Puite on johdatuksen ohjaus kuten kaikki paljastumisen tavat. Johdatus mainituksa merkityksessä on myös esiintuominen (ποίησις, ποιήσις).

Aina sen peitteettömyys, mitä on, kulkee paljastumisen tietä. Alati ihmistä hallitsee paljastumisen johdatus. Mutta koskaan se ei ole pakon sanelemaa, sillä ihminen vapautuu vasta, kun hän kuuluu johdatuksen alueelle ja tulee näin kuulijaksi vaan ei kuulijaiseksi.

Vapauden olemus ei *alkuperäisesti* sijaitse tahdossa tai vain inhimillisen tahtomisen kausaalisuudessa.

Vapaus hoivaa vapaata valaistun mielessä, /25/ toisin sanoen paljastuneen mielessä. Vapaus on lähimmässä ja sisimmässä sukulaisuussuhteessa paljastumiseen eli totuuden tapahtumiseen. Kaikki paljastuminen kuuluu suojaamiseen ja peittämiseen. Mutta peitetty, ja aina itse peittyen, on vapauttava, salaisuus. Kaikki paljastuminen tulee vapaasta, menee vapaaseen ja tuo vapaaseen. Vapaan vapaus ei ole mielivallan vallattomuutta eikä pelkkien lakien sitovuutta. Vapaus on valaisten peittävä, jonka aukeamassa hulmuu harso, joka verhoaa kaiken totuuden oleskelun ja antaa harson näkyä peittäen. Vapaus on johdatuksen alue ja se opastaa kulloinkin paljastumisen tiellensä.

Modernin tekniikan olemuksen perusta on puitteessa. Tämä kuuluu paljastumisen johdatukseen. Nämä lauseet sanovat toista kuin usein kuultava puhe, että

tekniikka on aikakautemme kohtalo, missä kohtalo tarcoittaa peruuttamattoman kulun välttämättömyyttä.

Kuitenkin kun mietiskelemme tekniikan olemusta, koemme silloin puitteen paljastumisen johdatuksena. Näin me pidämme itsemme jo johdatuksen avoimuudessa, mikä ei suinkaan sulje meitä hämärään pakkoon harjoittaa sokeasti tekniikkaa tai, mikä on sama asia, pakkoon avuttomasti kapinoida sitä vastaan ja kirotta sitä paholaisen työnä. Päinvastoin: kun me aidosti avaudumme tekniikan *olemukselle*, huomaamme aavistamatta olevamme vapauttavan vaadittuja.

Tekniikan olemuksen perusta on puitteessa. Sen valta kuuluu johdatukseen. Koska se joka ainoa kerta opastaa ihmisen paljastamisen tielle, ihminen astelee matkallaan alinomaan sen mahdollisuuden äärellä, että hän seuraa ja harjoittaa vain määräämisessä paljastunutta ja ottaa siitä mitan kaikelle. Näin sulkeutuu toinen mahdollisuus, että ihminen yhtyi aidommin, runsaammin ja alkuperäisemmin peitteettömään ja sen peitteettömyyden olemukseen /26/ kokeakseen olemuksenaan tarvitun kuuluvuuden paljastumiseen.

Näiden mahdollisuuksien välissä ihminen on johdatuksen vaarantama. Paljastumisen johdatus on sellaisenaan kaikissa muodoissaan ja siksi välttämättä *vaara*.

Millä tavalla paljastumisen johdatus sitten vallinnee, kaiken sen peitteettömyys, mitä kulloinkin on paljastunut, piilottaa sen vaaran, että ihminen erehtyy peitteettömän suhteen ja ymmärtää sen väärin. Näin voi kaikkialla, missä läsnäoleva esiintyy syy-vaikutus-yhteyden valossa, myös Jumala menettää etäisyytensä salaperäisyyden kaikkea pyhää ja korkeaa koskevalle kuvitelmalle. Kausaalisuuden valossa Jumala voi vajota yhdeksi syyksi, *causa efficiens*. Hänestä tulee silloin myös teologiassa filosofien Jumala, nimittäin niiden, jotka määrittävät tekemisen kausaalisuuden mukaan peitteetöntä ja peittyneitä miettimättä koskaan tämän kausaalisuuden olemuksen alkuperää.

Samaten voi peitteettömyys, jossa luonto esiintyy laskettavana voimien vaikutuskenttänä, tosin sallia oikeita toteamuksia. Mutta juuri näiden menestysten vuoksi jää vaara, että kaikessa oikeassa sivuutetaan tosi.

Paljastumisen johdatus ei ole itsessään mikä hyvänä, vaan *tämä* vaara.

Kun johdatus vallitsee kuitenkin puitteen muodossa, silloin se on suurin vaara. Tämä näyttäytyy meille kahdessa suhteessa. Heti kun paljastunut ei enää kosketa ihmistä edes kohteena vaan yksinomaan varantona, ja ihminen on tässä kohteettomassa enää vain varannon järjestelijä, niin silloin ihminen kulkee absurdiuden äärimmäisellä rajalla, nimittäin siellä, missä häntä itseäänkin pidettäisiin enää vain varantona. Kuitenkin juuri näin uhattu ihminen mahtaillee maan

herrana. Näin /27/ tulee vallitsevaksi vaikutelma, että kaikki kohdattu pysyy vain, mikäli se on ihmisen tekelettä. Tämä vaikutelma kypsyy viimeisen peittävän näyn. Sen mukaan näyttää siltä, että ihminen kohtaa kaikkialla enää vain itsensä. Heisenberg on aivan oikein viitannut siihen, että tämänpäivän ihmisen täytyy kuvata todellinen näin¹¹. *Kuitenkaan tänään ihminen ei kohtaa enää juuri missään itseään, toisin sanoen olemustaan.* Ihminen seuraa niin lopullisesti puitteen haasteen jälkiä, ettei hän kuule tätä vaatimuksena, että hän ei näe itseään puhuteltuna ja näin myös jättää huomiotta jokaisen tavan, jolla hän on olemuksestaan olemassa puhuttelun alueella ja siksi *ei voi milloinkaan* kohdata vain itseään.

Kuitenkaan puite ei vaaranna vain ihmistä suhteessa itseensä ja kaikkeen, mitä on. Johdatuksena se ajaa paljastamiseen, joka on luonteeltaan määräämistä. Missä tämä johdatus hallitsee, se karkoittaa kaikki muut paljastumisen mahdollisuudet. Ennen kaikkea puite peittää sen paljastumisen, joka sanan ποιησις (poiêsis) merkityksessä antaa läsnäolevan ilmestyä tänne esiin. Tähän verrattuna haastava asettaminen painostaa suhtautumaan päinvastoin siihen, mitä on. Missä puite vallitsee, varannon suuntaaminen ja turvaaminen leimaa kaikkea paljastumista. Ne eivät siis anna oman peruspiirteensä, nimittäin tämän paljastumisen tulla esiin enää sellaisenaan.

Niinpä haastava puite ei siis peitä ainoastaan aikaisempaa paljastumisen tapaa, esiintuomista, vaan se peittää paljastumisen sellaisenaan ja tämän mukana sen, missä peitteettömyys, toisin sanoen totuus tapahtuu.

Puite sivuuttaa totuuden loiston ja vallan. Määräämään ohjaava johdatus on siten äärimmäinen vaara. Vaarallisuus ei ole tekniikassa. Ei ole /28/ tekniikan demonia, sitävastoin kylläkin sen olemuksen salaisuus. Tekniikan olemus on vaara paljastumisen johdatuksena. Sanan 'puite' muutettu merkitys tulee meille nyt ehkä jo vähän tutummaksi, kun ajattelemme puittetta johdatuksen ja vaaran merkityksessä.

Ihmistä eivät uhkaa vasta tekniikan mahdollisesti kuolettavasti vaikuttavat koneet ja laitteet. Varsinainen uhka on koskenut ihmistä jo hänen olemuksessaan. Puitteen herruus uhkaa mahdollisuudella, että ihmiselle voisi olla kiellettyä päästä sisälle alkuperäiseen paljastumiseen ja näin kokea alkuperäisen totuuden puhuttelu.

Näin siis siellä, missä puite hallitsee, on mitä suurimmassa merkityksessä *vaara*.

“Mutta missä on vaara,
kasvaa myös pelastus”

Mietiskelkäämme Hörderlinin sanoja huolellisesti. Mitä on 'pelastaa'? Tavallisesti ajattelemme sen merkitsevän vain vetämistä pois suoraan uhkaavan tuhon alta ja tähänastisen jatkumisen turvaamista. Mutta 'pelastaa' sanoo enemmän. 'Pelastaminen' tarkoittaa olemukseltaan tavoittamista ja olemuksen tuomista vasta näin varsinaiseen loistonsa. Kun tekniikan olemus, puite on äärimmäinen vaara, ja jos Hörderlinin sanat samalla sanovat toden, niin silloin puitteen herruus ei voi loppua siihen, että se vain sivuuttaisi kaiken selkeyden jokaisessa paljastumisessa, kaiken totuuden loisteen. Silloin pikemminkin pelastuksen kasvamisen on suojauduttava juuri tekniikan olemukseen. Mutta eikö

silloin voisi riittävä katse siihen, mitä puite paljastumisen johdatuksena on, tuoda pelastus näkyviin ylönousemisessaan.

Missä määrin myös pelastus kasvaa siellä, missä on vaara? Missä jokin kasvaa, sinne se juurtuu, siinä se menestyy. Molemmat tapahtuvat salassa ja hiljaa ja ajallaan. /29/ Runoilijan sanojen mukaan emme kuitenkaan saa suoraan odottaa, että voisimme välittömästi ja valmistautumatta saavuttaa pelastuksen siitä, missä vaara on. Siksi meidän täytyy edeltäkäsin miettiä, mikä on perimmäinen vaara ja missä määrin puitteen vallitessa pelastus jopa syviten juurtuu ja menestyy. Miettiäksemme tätä on välttämätöntä tiemme viimeisellä askeleella vielä kirkkaammin silmin katsoa vaaraa. Vastaavasti tekniikan kysyminen on tehtävä vielä kerran, sillä sanotun mukaan pelastus juurtuu ja menestyy sen olemuksessa.

Miten voisimme nähdä pelastuksen tekniikan olemuksessa, jos emme mieti, missä 'olemuksen' merkityksessä puite oikeastaan on tekniikan olemus?

Tähän saakka olemme ymmärtäneet sanan 'olemus' tavanomaisessa merkityksessä. Filosofian oppisanastossa 'olemuksiksi' kutsutaan sitä, mitä jokin on, latinaksi: *quid. Quidditas*, mikä antaa vastauksen kysymykseen olemuksesta. Mikä esimerkiksi tulee kaikkien pulajien, tammien, pyökkien, koivujen, jalokuusien, osaksi, on sama puumaisuus. Tämän alle kuuluvat yleisenä luokkana, 'universaalina' kaikki todelliset ja mahdolliset puut. Onko nyt tekniikan olemus, puite, yhteinen luokka kaikelle tekniselle? Mikäli tämä pitäisi paikkansa, silloin esimerkiksi höyryturbiinit, radiolähettimet, syklotronit olisivat puite. Mutta sana 'puite' ei tarkoita nyt kojeita tai jonkinlaisia laitteita. Vielä vähemmän se tarkoittaa tällaisten varantojen yleistä käsitettä. Koneet ja laitteet ovat yhtä vähän puitteen lajeja ja tapauksia kuin ihminen kojetaulun ääressä tai insinööri suunnittelutoimistossa. Toki nämä kaikki kuuluvat varaosana, varantona, määrääjänä kukin omalla tavallaan puitteeseen, mutta tämä ei koskaan ole tekniikan olemus luokan mielessä. Puite on ohjaava paljastumisen tapa, nimittäin haastava. Tällainen ohjaava tapa on myös /30/ esiintuova paljastuminen, ποιησις (poiêsis). Nämä tavat eivät kuitenkaan ole lajeja, jotka lankeavat rinnastettuina paljastumisen käsitteen alle. Paljastuminen on tämä johdatus, joka jakautuu kaikkialla ja kaikelle ajattelulle selittämättömästi esiintuovaan ja esiinhaastavaan paljastamiseen ja johon ihminen osallistuu. Esiinhaastavalla paljastamisella on esiintuovassa neuvokas alkuperänsä. Samalla ποιησις (poiêsis) kuitenkin puitteen ohjaamana sivuutetaan.

Näin siis puite on paljastumisen johdatuksena tekniikan olemus, mutta ei kuitenkaan olemus luokan ja *essentian* mielessä. Kun me huomaamme tämän, kohtaamme jotakin hämmäntävää: tekniikka vaatii meitä ajattelemaan toisenlaisessa merkityksessä sitä, mitä 'olemuksella' tavallisesti ymmärretään. Mutta millaisessa merkityksessä?

Jo kun sanomme 'talous', 'valtiolaitos', emme tarkoita yleistä luokkaa, vaan tapaa, jolla talous ja valtio vallitsevat, hallitsevat, kehittyvät ja rappeutuvat. Se on tapa, jolla ne oleskelevat. **Goethen** erityisesti rakastamassa runossa "Kanderin kadun aave" **J. P. Hebel** käyttää vanhaa sanaa *die Weserei*. Se merkitsee raatihuonetta sikäli, kun se on yhteisön kokoontumispaikka ja paikallinen olemassaolo toimii, toisin sanoen

oleskelee. Vasta verbistä *wesen* 'oleskella' on johdettu substantiivi. Verbiksi ymmärrettynä *wesen* 'oleskella' on sama kuin *währen* 'kestää', ei vain merkitykseltään, vaan myös äänteelliseltä muodostukseltaan. Jo Sokrates ja Platon ajattelivat jonkin olemuksen kestävä merkityksessä. He kuitenkin ajattelivat kestävä jatkuvasti oleskelevana (αει ον, aei on). Jatkuvan he kuitenkin löytävät siitä, mikä selviää muuttumattomana kaikessa, mitä tulee esiin. Tämän muuttumattoman he taas löytävät näyssä (ειδος, ιδεα, eidos, idea), esimerkiksi ideassa 'talo'.

Ideassa näyttäytyy kaikki se, mitä jokainen joksikin muotoutunut on. Yksittäiset todelliset ja mahdolliset talot ovat sitävastoin muuttuvia ja /31/ katoavia idean muunnelmia ja kuuluvat siksi siihen, mikä ei kestä.

Koskaan ei kuitenkaan ole millään tavalla perusteltu, että kestävä pitäisi olla yksinomaan siinä, mikä Platonin ajattelussa saa nimen ιδεα (idea), mikä Aristoteleen ajattelussa on το τι ην ειναι (to ti ên einai; se, mitä jokin on aina jo ollut), minkä metafysiikan erilaisissa selityksissä ajateltiin olevan *essentia*.

Kaikki oleskelu kestää. Mutta onko kestävä vain jatkuvaa? Kestääkö tekniikan olemus idean jatkuvan oleskelemisen mielessä, idean, joka leijuu kaiken teknisen yllä niin, että tästä käsin syntyy vaikutelma, että nimi 'tekniikka' tarkoittaa myyttistä abstraktiota? Miten tekniikka oleskelee, se on nähtävissä vain tuossa jatkuvassa, jossa puite tapahtuu paljastumisen johdatuksena. Goethe käytti kerran¹² sanan *fortwähren* 'jatkua' asemasta salaperäistä sanaa *fortgewähren* 'suoda jatkuvasti'. Hänen korvansa kuulivat tässä sanat *währen* 'kestää' ja *gewähren* 'suoda' sanomattoman samansävyisinä. Jos kuitenkin nyt mietimme entistä pohtivammin, mikä oikeastaan kestää ja ehkä yksin kestää, silloin meidän on sanottava: *Vain suotu kestää. Alusta alkaen varhaisesta kestävä on se, mikä suo.*

Tekniikan oleskeluna puite on se, mikä kestää. Vallitseeko tämä jopa sen merkityksessä, mikä suo? Jo kysymys näyttää olevan ilmeinen erehdys. Puite on toki kaiken sanotun mukaan johdatus, joka kokoaa haastavaan paljastumiseen. Haastaminen on kaikkea muuta kuin suomista. Tältä näyttää niin kauan, kun emme ota huomioon, että myös haaste, joka haastaa hoitamaan todellista varantona, pysyy yhä vielä ohjauksena, joka opastaa ihmisen paljastamisen tielle. Tänä johdatuksena tekniikan oleskelu laskee ihmisen sellaiseen, mitä hän ei voi itsestään keksiä saati /32/ sitten tehdä; sillä ei ole ihmistä, joka yksin itsestään on ihminen.

Koska tämä johdatus, puite, on kuitenkin perimmäisin vaara, ei vain ihmisen olemukselle, vaan myös kaikelle paljastumiselle sellaisenaan, niin onko vielä silloinkin syytä kutsua tätä ohjausta suomiseksi? Kyllä, ja erityisesti silloin, kun pelastuksen pitäisi kasvaa tässä johdatuksessa. Jokainen paljastumisen johdatus tapahtuu suomisesta ja suomisena. Vasta tämä antaa ihmiselle paljastumisessa sen osan, jota paljastumisen tapahtumapaikka¹³ tarvitsee. Näin tarvittuna ihminen on omittu totuuden tapahtumapaikalle. Mikä suo, mikä jollain tavalla lähettää paljastamaan, se on sellaisenaan pelastus. Nimittäin tämä antaa ihmisen nähdä ja asettua asumaan olemuksensa korkeimpaan arvokkuuteen. Tämä arvokkuus on peitteettömyyden ja sen kanssa aina edeltäkäsikin kaikkeen oleskeluun peittyneen kaitsemista tämän maan päällä. Juuri puitteessa, joka uhkaa temmata ihmisen määräämään,

muka ainoana paljastumisen tapana, ja näin sysää ihmisen vaaraan uhrata oman vapaan olemuksensa, juuri tässä perimmäisessä vaarassa ilmenee ihmisen sisin, murtumaton kuuluvuus siihen, mikä suo, edellyttäen kuitenkin, että alamme omalta osaltamme ottaa tekniikan olemuksen huomioon.

Näin siis tekniikan oleskeluun suojautuu se, mitä me vähiten odotimme, pelastuksen mahdollinen ylösnouseminen.

Siksi kaikki riippuu siitä, että mietiskelemme ja muistaen kaitsemme tätä ylösnousemista. Miten tämä käy? Ennen kaikkea niin, että me näemme tekniikan oleskelun, sen sijaan, että tuijotamme vain tekniseen. Niin pitkään kun kuvittelemme tekniikan instrumentiksi, jäämme kiinni haluun hallita sitä. Menemme tekniikan olemuksen ohi.

Jos sen sijaan kysymme, miten instrumentaalisuus oleskelee kausaalisuuden lajina, silloin koemme tämän oleskelun paljastumisen johdatuksena. /33/

Jos lopulta mietimme, että olemuksen oleskelu tapahtuu siinä, mikä suo, mikä tarvitsee ihmistä osaltaan paljastumiseen, silloin näyttäytyy:

Tekniikan olemus on täydessä merkityksessä kaksimielinen. Tällainen kaksimielisyys viittaa kaiken paljastumisen, toisin sanoen totuuden salaperäisyyteen.

Yhtäältä puite haastaa mielettömään määräämiseen, joka sivuuttaa jokaisen näkymän paljastumisen omistamiseen ja näin pohjimmiltaan vaarantaa suhteen totuuden olemukseen.

Toisaalta puite tapahtuu omalta osaltaan siinä, mikä suo, mikä antaa ihmisen säilyä siinä, tähän saakka kokemattomana, mutta ehkä vastaisuudessa kokeenempänä, että häntä tarvitaan totuuden olemuksen säilymiseen¹⁴. Näin näyttäytyy pelastuksen ylösnouseminen.

Määräämisen malttamattomuus ja pelastavan maltti ohittavat toisensa kuin kahden tähden rata tähtitaivaalla. Kuitenkin tämä niiden ohittaminen on kätkeytynyt puoli niiden läheisyyttä.

Kun katsomme tekniikan kaksimerkityksiseen olemukseen, niin näemme tähtikuvion, salaisuuden tähdenkulun.

Tekniikan kysyminen on kysymys tähtikuvioon, jossa paljastuminen ja peittyminen, jossa totuuden oleskelu tapahtuu.

Mitä meitä kuitenkaan auttaa katsominen totuuden tähtikuvioon? Katsomme vaaraan ja näemme pelastuksen kasvamisen.

Näin emme vielä pelastu. Mutta meitä pyydetään jäämään pelastuksen kasvavaan valoon. Miten tämä voi käydä? Tästä ja nyt ja ainakin niin, että me hoivaamme pelastusta sen kasvaessa. Tämä sisältää sen, että me pidämme aina silmällä äärimmäistä vaaraa. /34/

Tekniikan oleskelu uhkaa paljastumista sillä mahdollisuudella, että kaikki paljastuminen sulautuu määräämiseksi ja kaikki esiintyy vain varannon peitteettömyydessä. Ihmistoiminta ei koskaan voi vastustaa tätä vaaraa välittömästi. Inhimilliset saavutukset eivät voi yksin karkoittaa vaaraa. Toki ihmisen mieli voi miettiä, että kaiken pelastavan on oltava olemukseltaan korkeampaa kuin vaarannettu mutta samalla sille sukua.

Voisiko ehkä silloin alkuperäisemmin suotu paljastuminen saada pelastuksen ensi kertaa loistamaan keskellä vaaraa, se paljastuminen, joka teknisenä

aikakautena mieluummin peittyä kuin näyttäytyä?

Kerran pelkästään tekniikka ei kantanut nimeä τέχνη (tekhnê). Kerran nimellä τέχνη (tekhnê) kutsuttiin myös sitä paljastumista, joka tuo totuuden säteilevänsä esiin.

Kerran nimellä τέχνη (tekhnê) kutsuttiin myös toden tuomista esiin kauniissa. Myös kaunotaiteiden ποιησις (poiêsis) oli τέχνη (tekhnê).

Taiteet nousivat Kreikassa, länsimaiden kohtalon alussa, niille suodun paljastumisen korkeimpaan korkeuteen. Ne selkeyttivät jumalien läsnäolon, inhimillisen ja jumalallisen kohtalon keskustelun. Kuitenkin taidetta kutsuttiin vain: τέχνη (tekhnê). Se oli yksi ainoa, runsas paljastuminen. Se oli hurskas, προμος (promos), toisin sanoen suojeleminen totuuden vallitsemiselle ja säilymiselle.

Taiteet eivät polveudu taiteellisesta. Taideteoksista ei nautittu esteettisesti. Taide ei ollut kulttuurin osa-alue.

Mitä taide oli? Ehkä vain lyhyen, mutta tärkeän ajan? Miksi se kantoi vaatimatonta nimeä τέχνη (tekhnê)? Koska se oli paljastamista, joka toi tänne esiin ja siksi kuului siihen, mikä oli ποιησις (poiêsis). Tämä nimi säilyi lopulta sen paljastamisen erisnimenä, mikä hallitsee kaikkia kauniin taiteita läpikotaisin, runotaidetta, runollista. /35/

Sama runoilija, jolta kuulumme sanat:

“Mutta missä on vaara,
kasvaa myös pelastus”

sanoo meille:

“...runoten asustaa ihminen tällä maalla.”

Runollinen tuo toden siihen kuulautteen, mitä Platon nimitti *Phaidroksessa* nimellä το εκφανεστατον (to ekfanestaton), puhtaimmin esiinkajastava. Runollinen

oleskelee kauttaaltaan kaikessa taiteessa, kaikessa oleskelun paljastumisessa kauniiksi.

Pitääko kaunotaiteiden olla kutsuttuja runolliseen paljastamiseen? Pitäisikö paljastumisen ottaa ne alkuperäisemmin käyttöön, että ne näin omalta osaltaan erityisesti hoivaisivat pelastuksen kasvua, herättäisivät ja loisivat uudestaan katseen ja luottamuksen siihen, mikä suo?

Onko taiteelle äärimmäisen vaaran keskellä suotu tämä olemuksensa korkein mahdollisuus, sitä kukaan ei voi tietää. Voimme kuitenkin hämmästyä. Mitä? Toista mahdollisuutta, että tekniikan mielettömyys tyyntyy kaikkialla, kunnes eräänä päivänä totuuden tapahtumapaikassa oleskelee tekniikan olemus kaiken teknisen läpi.

Koska tekniikan olemus ei ole mitään teknistä, täytyy todellinen mielen antaminen tekniikalle ja ratkaiseva selvittely tekniikan kanssa käydä jollakin alueella, joka toisaalta on sukua tekniikan olemukselle ja on toisaalta perin erilaista kuin se.

Taide on yksi tällainen alue. Tosin vain silloin, kun taiteellinen mieli ei puolestaan sulje sitä totuuden tähtikuviota, johon me *kysymme*.

Kysyen me siis todistamme hädästä, että pelkän tekniikan vuoksi emme vielä saa tietää tekniikan oleskelua, että /36/ emme enää kaitse taiteen oleskelua pelkkänä estetiikkana. Mitä kysyvämmin me kuitenkin mietiskelemme tekniikan olemusta, sitä salaperäisemmäksi tulee taiteen olemus.

Mitä enemmän lähestymme vaaraa, sitä kirkaammiksi selkenevät pelastuksen tiet, sitä kysyvämmin me tulemme. Koska kysyminen on ajattelun hurskautta.

Suomentanut Vesa Jaaksi

(Viitteet ja kirjallisuus ovat seuraavan artikkelin jäljessä.)

meko me katsaukseen katseella, joka katsoo tekniikan olemukseen ja huomaa siinä olemisen itsensä?

Näemmekö olemisen välähdyksen tekniikan olemuksessa? Välähdyksen, joka tulee hiljaisuudesta itsensä? Hiljaisuus hiljaa. Mitä se hiljaa? Se hiljaa olemista maailman olemukseen.

Että maailma, maailmoiden, että lähintä on kaikki lähentyminen, joka lähentyy, silloin kun se lähentää olemisen totuutta ihmisolemukseseen ja näin omistaa ihmisen tapahtumapaikalle.

Suomentanut Vesa Jaaksi

Viitteet

Tähdellä (*) merkityt ovat suomentajan huomautuksia.

- * Saksan kielen sana *vorstellen*, jota Heidegger tässä käyttää, on perusmerkitykseltään 'esitellä' tai 'esittäytyä', 'asettaa eteen tai esille'. Sen substantivoitu muoto *Vorstellung* tarkoittaa erityisesti mielessä olevaa kuvaa tai mielikuvaa, kuvitelmaa. Tästä motivoituu suomenos 'kuvitella', rakentaa mielessään kuvia. Siinä säilyy ainakin jossain määrin myös eteen asettumisen ajatus, koska kuvitelma mielessä olevana kuvana estää meitä näkemästä todellisuutta sellaisena kuin se on tästä kuvitelmasta riippumattomana. Se on läheisessä yhteydessä sanaan *nachstellen*, 'asettaa jälkeen', 'jäljittää', 'vainota', 'pyydystä'. Pyrkinessään näillä kuvitelmilla jäljittämään todellisuutta, kuvitelmat lopulta korvaavat todellisuuden. Näin sana *nachstellen* saa merkityksensä 'korvata'.
- Platon, *Pidot*, 205b.
- * Nimetessään tässä jaksossa esiintuomisen (*Hervorbringen*) Heidegger käyttää sanaa *Entbergen*. Se on Heideggerin muodostunut sanasta *bergen* 'piiloutua, suojautua, pelastaa, kätkeä' ja etuliitteestä *ent-* 'vapauttaa yms.'. Olen käyttänyt sille suomenosta 'paljastaa' merkityksessä 'ottaa peitto pois'. Samakantaisia ovat myös sanat *Verbergen* 'peittää', *Verborgen* 'peittyneet', *Verborgenheit* 'peittyneisyys' ja *Unverborgen* 'peitteetön' ja *Unverborgenheit* 'peitteettömyys'.
- Aristoteles, *Nikomakhoksen etiikka*, VI kirja, luvut 3 ja 4.
- * Saksan sana *bestellen* tarkoittaa mm. 'viljellä, järjestää, tilata', mutta myös 'hoitaa'. Tässä jaksossa Heidegger käyttää sitä monessa merkityksessä. Aluksi se saa merkityksen 'helleen hoivata' (*hegen und pflegen*), jolla kuvataan aiempaa viljelyn tapaa. Tämän vastakohtaksi asetettu *Feldbestellung*, jonka olen kääntänyt sanalla 'maatalous'. Tässä *bestellen* saa merkityksensä sanasta *herausfordern* 'haastaa' tai 'pakottaa, vaatia esiin'. Tässäkin olen suomentanut sanan *Bestellen* 'hoitaminen', koska muutoksen voidaan ajatella tapahtuneen hoitamisen tavassa. myöhemmin tämä täsmentyy olioiden huonoksi hoidoksi (*Verwahrlosung des Dinges*). Käyttämällä tässä sanaa *Bestellung* Heidegger pyrkii korostamaan viljelyssä tapahtunutta muutosta. Hoivan ja huolenpidon lisäksi se tarkoittaa virkanimitystä tai määräystä.
- * *Gegenstand* on tässä suomennettu 'kohteeksi'.
- * 'Puite' suomentaa tässä sanan *Gestell*. Sen normaali merkitys on teline tai hylly tai luuranko. Tavuttamalla sanan Heidegger korostaa sitä, että sanaan kokoontuu jotakin (ge) ja toisaalta sitä, mikä siihen kokoontuu (stellen). Suomen kielessä on vaikea rakentaa samanlaista yhteyttä niin, että se toimisi tekstissä. Puite tavoittaa jollakin tavalla sanan kummatkin puolet. Toisaalta siihen on kokoontunut haaste, joka asettaa ihmisen määräämään ja toisaalta se nimeää jollakin tavalla myös sen mihin asettaminen tapahtuu: Maailma asetetaan joihinkin rajoihin tai puitteisiin, joissa sen on ilmestyttävä. Tieteen kohdalla tämä tarkoittaa laskennallista puitetta.
- * Suomen kielessä on lähes mahdoton tehdä sitä eroa, joka on saksan sanoilla *Historie* ja *Geschichte*, jotka kummatkin voivat tarkoittaa sekä historiaa tieteenä että tarinaa

tai kertomusta. *Historie* on korostuneemmin historiatiede ja *Geschichte* tieteen tutkima kohde, historia tai menneisyys. Menneisyys ei kuitenkaan toimi, koska *Vergangenheit* vastaa sitä merkitykseltään lähemmin. Käännöksessä ero jää vain vihjeenomaiseksi, esimerkiksi historiallinen ajanlasku on *historische Zeitrechnung*.

- Heisenberg s. 43 alkaen.
- Vertaa Heidegger, *Vom Wesen der Wahrheit* s. 16 alkaen.
- Heisenberg s. 60.
- Goethe, *Die Wahlverwandschaften* II. osa, 10. luku, novellissa "Die wunderlichen Nachbarskinder".
- * Tapahtumapaikka kääntää sanan *Ereignis*. Se on johdos verbistä *sich ereignen* 'tapahtua'. Päätteen -nis merkityksestä katso huomautus 14.
- * Sana *Wahrnis* on käännetty 'säilyminen'. Myöhemmin Heidegger johtaa sen merkityksen verbistä *wahren* 'säilyttää' lisäämällä tähän päätteen -nis, joka merkitsee saavuttamista tai jonkin tapahtumisen paikkaa. Sana tarkoittaisi siis sitä, mikä on saatu säilymään (jossakin paikassa).
- Eckhart, *Reden der Unterscheidungen*, n:o 4.
- Hölderlin, *Sämtliche Werke*, 2. osa, s. 173.
- Vertaa Heidegger, "Das Ding" s. 163.
- * Saksan kielessä sanoilla *blitzen* 'välähtää' ja *blicken* 'katsoa' on sama kanta. Heidegger hakee tässä niiden yhteyttä käyttämällä niitä samassa merkityksessä. Samalla sanoista rakentuu nelikenttä, jossa toisina osapuolina ovat *Einblick* 'katsaus' ja *Einblitz* jonka olen kääntänyt 'välähdys'.
- Vertaa Heidegger, "Das Ding" s. 163.

Kirjallisuus

- Aristoteles, *Nikomakhoksen etiikka*. Suomentanut Simo Knuutila. Helsinki, Gaudeamus 1989.
- Goethe, "Die Wahlverwandschaften". *Goethes Werke*. Band VI. Wegner, Hamburg 1962. (Suomennettu teoksessa *Vaaliheimolaiset*, Otava, Helsinki 1967, 2. painos.)
- Martin Heidegger, *Vom Wesen der Wahrheit*. Klostermann, Frankfurt 1943.
- Martin Heidegger, "Das Ding", teoksessa *Vorträge und Aufsätze*. Neske, Pfullingen 1954.
- W. Heisenberg, "Das Naturbild in der heutigen Physik", teoksessa *Die Künste im technischen Zeitalter*. München 1954.
- Friedrich Hölderlin, *Sämtliche Werke*. Toimittanut Friedrich Beissner. W. Kohlhammer, Stuttgart 1953.
- Meister Eckhart, *Deutsche Werke*. Bd. 5. Traktate. Toimittanut ja kääntänyt Josef Quint. W. Kohlhammer, Stuttgart 1963.